

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПОВЕНІ

Мандзюк М.І.,

*здобувач вищої освіти спеціальності 106 «Географія»
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Шпорлюк Г.О.,

*здобувач вищої освіти спеціальності 106 «Географія»
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Кількість річок по всій території України оцінюють у 23 тис. Загальна довжина яких складає близько 170 тис. км, що становить 4,0% загальної території країни. Близько 3 000 річок завдовжки 10 км і більше, 116 понад 100 км [3], [13]. Україна належить до держав з недостатнім забезпеченням водними ресурсами і вона має не дуже густу річкову мережу (середнє значення – 0,34 км/кв.км), тут немає великих природних водойм і не багаті запаси підземних вод. Болота, що були природним регулятором водності річок, нині наполовину осушені. Отже, водні природні ресурси

України – це, насамперед, місцевий і транзитний стік річок, водні запаси озер, штучних водойм і підземних горизонтів [2], [4], [16].

За останні 15 років значні паводки, що призвели до виникнення надзвичайних ситуацій, спостерігалися у 1995, 1997, 1998, 2001, 2008 роках та паводок 2010 року. Так, середньорічні збитки від паводків у 1995-1998 роках склали 899,3 млн. гривень, 1999-2007 - понад 1500 млн. гривень, у 2008 році - близько 6000 млн. гривень. Аналізуючи історію та частоту повеней і паводків залежно від регіону, можна зазначити, що кожен третій рік характеризується високим підняттям рівнів води [7].

Повінь на Закарпатті 1998 року. Катастрофічний дощовий паводок руйнівної сили, який сформувався в період з 4 по 8 листопада 1998 року на сприятливому гідрометеорологічному підґрунті, за своїми характеристиками та величиною завданих збитків досяг, а в ряді пунктів перевищив усі попередні за період спостережень. Загинуло 17 осіб, без даху залишилось близько 8 000 осіб. У період паводку було підтоплене 40793 житлових будинків, з них 2695 зруйновано та 2877 пошкоджено. Було також зруйновано 12 мостів, 48,6 км автодоріг, крім того 48 мостів і 722,2 км автодоріг було пошкоджено.

Повінь на Закарпатті 2001 року. Формування паводка 3-5 березня було зумовлено інтенсивними дощами. За 3 дні в басейні річок Боржави, Латориці й Тиси випало більше 300 мм опадів, дещо менше - на заході області. В результаті повені загинуло 9 осіб. Було підтоплено 255 населених пунктів, 33580 будинків, знеструмлено 98 населених пунктів, через що майже 14 тисяч осіб було евакуйовано. Було зруйновано 1924 будинків та відселено 4948 мешканців. Зруйновано 6 та пошкоджено 17 мостів. Пошкоджено 52,7 км. автодоріг [7].

Повінь на Закарпатті 2021 року. 120 господарств та 76 житлових будинків підтопило через негоду 10 липня в присілку Стебний селища Ясіня на Рахівщині. Також 19 дворогосподарств, 17 житлових будинків та 2 підвальні приміщення підтопило й у селі Лазещина і 25 дворів та 3 житлові будинки в селі Луги. Через сильну течію пошкоджена дорога в Ясіня та Богдані, знищено 31 міст, в річку потік зніс 10 автомобілів. Також безвісти зникла одна людина [14]. Станом на 2021 рік Україна втрачає землі зі сторони Польщі, адже під час повеней річка Західний Буг, у басейні якої знаходиться багато озер, у тому числі й Шацькі, продовжує підмивати береги. Варто зауважити те, що окремі ділянки території стали меншими на більш як 10 метрів. Через те що річка Західний Буг підмиває береги і розмиває русло, почали завалюватись дерева, втрачаються квадратні метри землі з боку Польщі і кілометри кордону [15].

Повінь (водопілля) – фаза водного режиму річки, яка щороку повторюється в один і той самий період року, характеризується найбільшою водністю, високим і тривалим підйомом та спадом рівнів води у річці. Спостерігається у весняний період, коли сніг починає танути і рівень води у річках поступово піднімається [5].

Зазвичай причиною повені є значне підвищення рівня води. На річках це трапляється внаслідок збільшення притоку води, внаслідок танення снігів, дощів тощо. На озерах чи водосховищах - внаслідок перевищення притоку води над витокі. Часом причиною повені може стати і вітер, який «наганяє» воду чи підйом води може стати утрудненням витокі внаслідок технічних несправностей на штучних водоймах

або природних греблях, що часом утворюються на гірських річках внаслідок зсувів (зазвичай після землетрусів). Також через прорив води на рівнину, рівень якої розташований нижче рівня води. Подібні повені зазвичай трапляються внаслідок прориву дамб, або ж зміни річкового русла.

Негативні наслідки від повеней і паводків проявляються на 27 відсотках території України (165 тис. кв. кілометрів), де проживає майже третина населення. Найбільшої шкоди від них зазнають гірські та передгірські райони Карпат. Половина освоєних площ схилів піддається впливу зсувних процесів, на 70 відсотках гірських водозборів у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях розвиваються селеві явища. Населення і економіка України зазнають при цьому значних збитків [7]. Повені і паводки завдають таких небезпек як руйнування будинків та будівель, мостів; розмивів залізничних та автомобільних шляхів; аварії на інженерних мережах; знищення посівів; жертви серед населення та загибель тварин. Внаслідок повеней, паводку починається просідання будинків та землі, виникають зсуви та обвали [6], [8].

Протипаводковий захист в Україні. Державний комітет України з водного господарства, як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, здійснює державне управління у сфері водного господарства та меліорації земель відповідно до законів України, рішень та розпоряджень Президента України, Уряду, державних, міждержавних, регіональних і галузевих цільових програм, основними з яких є: Водний кодекс України, Земельний кодекс України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про адміністративні правопорушення», Закон України «Про Загальнодержавну програму розвитку водного господарства України» [1,9,10].

Одним з пріоритетних завдань Комітету є забезпечення захисту громадян, населених пунктів, виробничих об'єктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод, мінімізації вчинених нею збитків для створення безпечних умов життєдіяльності населення. Виходячи з цього, Держводгоспом розроблено і здійснюється реалізація декількох державних цільових програм протипаводкового захисту, а саме:

«Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.07.2006 № 901) [10]; «Програма комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиси у Закарпатській області на 2002-2006 роки та прогноз до 2015 року», (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2001 № 1388) [11]; «Державна цільова програма комплексного протипаводкового захисту в басейнах річок Дністра, Пруту та Серету» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2008 № 1151) [12].

У межах «Комплексної програми захисту населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року» у даний час в Україні створено комплекс захисних протипаводкових споруд, який включає 3,5 тис. км дамб та 1,2 тис. км берегоукріплювальних споруд, понад 600 насосних та компресорних станцій для перекачування надлишків води. Але комплекс протипаводкових споруд на річках та водоймах є недостатнім і потребує значної реконструкції і розбудови [10].

У висновку можна сказати, що хоч територія України не є достатньо забезпеченою водними ресурсами, проте тут часто трапляються повені. Найбільшої шкоди ці природні явища завдають західним областям України: Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській. В нашій країні існують програми протипаводкового захисту та відповідна протипаводкова інфраструктура. Але їхній стан потребує розбудови.

Список використаних джерел:

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
5. <https://dp.dsns.gov.ua/ua/Povin-pavodok.html>
6. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/494-IV#Text>
7. <https://uozter.gov.ua/ua/pages/329>
8. <https://www.dsns.gov.ua/ua/Povin-pavodok.html>
9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2988-14#Text>
10. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1173-2000-%D0%BF#Text>
11. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1388-2001-%D0%BF#Text>
12. <https://www.kmu.gov.ua/npas/182120195>
13. Басманов Є. І. та ін. Географія України // Водні ресурси України
14. <https://cutt.ly/jTd3RE1>
15. <https://www.volynnews.com/news/all/-cherez-richkovi-poveni-na-volyni-ukrayina-vtrachaye-zemli-zi-storony-pol/>
16. <http://www.nbu.gov.ua/node/3972>

*Науковий керівник: О.І Третьак, старший викладач
Львівський національний університет імені Івана Франка*